

رویکرد سازمان ملل در مقابله با جرایم سازمان یافته فراملی

مصطفی واقف وحدت

کارآموز وکالت

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی

چکیده

جرایم سازمان یافته فراملی، امنیت ملتها، دولت‌ها و به‌طور کلی بشریت را تهدید می‌کند. از این رو برخی به‌درستی معضل اصلی جامعه جهانی را در هزاره سوم، جرایم سازمان یافته دانسته‌اند. بر همین اساس، سازمان ملل متحد کنوانسیون جامعی در تاریخ ۱۵ نوامبر ۲۰۰۰ در پالموی ایتالیا، به انضمام سه پروتکل دیگر برای همکاری و هماهنگی دولت‌ها در مبارزه با این جرایم تهیه و تدوین نمود. در عصر حاضر، که با استفاده از فناوری جدید، عملاً مرزها از بین رفته‌اند، ارسال اطلاعات در سرتاسر جهان بدون صرف هیچ‌گونه زمانی صورت می‌گیرد؛ لذا تجارت از ورای مرزها گسترش قابل ملاحظه‌ای یافته است و «جهانی شدن» نیز به گسترش و تسهیل ارتباطات فرامرزی و اساساً بی‌اثر شدن مرزهای بین‌المللی بیشتر دامن می‌زند. در نتیجه، جرایم غیرقانونی فراملی برای تحصیل منافع نامشروع نیز به موازات فعالیت‌های مشروع با یافتن امکانات بهتر، گسترش یافته است. در دهه ۱۹۹۰، مسئله جرایم سازمان یافته فراملی، توجه سازمان‌های بین‌المللی، نهادهای دولتی و غیردولتی، افکار عمومی جهانی و به‌طور خلاصه توجه جامعه جهانی را نه به‌عنوان یک معضل ملی به‌گونه‌ای که قبلاً تصور

می‌شد، بلکه به‌عنوان امری فراملی که در اقتصاد بین‌المللی و نظم عمومی بین‌المللی اختلال ایجاد می‌کند به خود جلب کرد. کلمات کلیدی: جرایم سازمان یافته، جرایم فراملی، سازمان ملل، کنوانسیون پالمو

مقدمه: مفهوم جرایم سازمان یافته فراملی

برای روشن شدن مفهوم جرایم سازمان یافته باید علاوه بر تعریف، دایره شمول و آثار جرایم را نیز بررسی کرد. در کنوانسیون پالمو، نه در مورد تعریف جرایم سازمان یافته مطلبی بیان شده، نه ویژگی‌های آن احصا شده است و نه آثار این جرایم تبیین شده است. لذا لازم است ابتدا تعاریف مختلفی را که توسط حقوق دانان در این خصوص ارائه گردیده نقل کنیم، آنگاه به تبیین و تشریح تعریف مندرج در کنوانسیون از «گروه سازمان یافته جنایی» بپردازیم.

۱- جرم سازمان یافته جرمی است که شاخص تدارک و ارتکاب آن، تشکیلاتی روشمند است که اغلب برای مباحثان آن امکانات معاش فراهم می‌کند.

۲- جرایم سازمان یافته یک نهاد غیرایدئولوژیک است که مرکب از تعداد افراد با روابط متقابل می‌باشد، که بر مبنای سلسله مراتب شکل گرفته که حداقل سه رده متمایز در آن وجود دارد و هدف آن جلب منفعت و قدرت با اشتغال به فعالیت‌های مشروع و نامشروع است. مسئولیت‌های کلیدی ممکن است بر حسب روابط خویشاوندی یا دوستی یا صرفاً بر اساس مهارت داده شود. عضوگیری در آن محدود است، هرچند از افراد غیرعضو ممکن است به‌طور موردی استفاده شود، قواعد صریح مکتوب یا شفاهی دارند که با ضمانت اجراهای شدیدی، شامل مرگ، اعمال می‌شوند.

۳- جرایم سازمان یافته زمانی رخ می‌دهد که گروه‌هایی که عمدتاً بر روی تحصیل منافع غیرقانونی متمرکز شده‌اند، به‌طور سیستماتیک مرتکب جرایمی می‌شوند که این جرایم، به‌ویژه با توسل به خشونت فیزیکی یا برداشتن موانع با افساد مأموران، متقابلاً بر جامعه اثر می‌گذارند و برای فعالیت‌های آنان چتری امنیتی ایجاد می‌کنند.

۴- جرایم سازمان یافته هر مجموعه ساختاری هماهنگ و سازمان یافته‌ای از اشخاص

است که معمولاً به طرق غیرقانونی برای جمع‌آوری سرمایه اتکا می‌کند.

۵- جرایم سازمان یافته رفتار ساختارهای مجرمانه است که بر مبنای اصول و شیوه‌های موردقبول این شبکه‌ها و به‌منظور دستیابی به اهداف و منافع خاص خود، که عمدتاً کسب سودهای سرشار و بادآورده است، مرتکب می‌شوند. به عبارت دیگر: جرم سازمان یافته عبارت از گروهی است که از ساختار واحد و پیوسته‌ای برخوردار باشد و هدف اصلی آن تحصیل پول از طریق فعالیت‌های غیرقانونی غالباً مبتنی بر تهدید و فساد است.

۶- جرم سازمان یافته به جرمی اطلاق می‌شود که اولاً توسط شبکه‌های مجرمانه مرتبط به هم انجام می‌شود و ثانیاً این شبکه‌ها در کشورهای مختلف به فعالیت مجرمانه می‌پردازند یا اهداف موردنظر از انجام جرم توسط آنان، فراتر از قلمرو جغرافیایی یک کشور است.

تقریباً در تمام تعاریف، به مشارکت بیش از دو نفر و انگیزه و محرک آن‌ها (تحصیل منفعت) و وجود گروه یا یک تشکل اشاره شده است. در برخی از تعاریف، به تحصیل قدرت نیز اشاره شده است؛ درحالی‌که امروزه با متمایز شدن جرایم سازمان یافته از تروریسم، به‌خوبی تفاوت و تمایز این دو جرم از یکدیگر مشخص می‌گردد. به‌طور مثال در جرایم سازمان یافته انگیزه اصلی همانا منفعت مالی و مادی است؛ درحالی‌که در تروریسم بیشتر انگیزه سیاسی مد نظر است. حال باید ببینیم کنوانسیون پالرمو چه تعریفی در این زمینه ارائه داده است. کنوانسیون پالرمو به تعریف «جرایم سازمان یافته فراملی» نپرداخته است، اما به برخی از ویژگی‌های آن اشاره کرده است. در بند الف ماده ۲ می‌گوید: «گروهی مجرم سازمان یافته یا گروه تشکیل یافته از سه نفر یا بیشتر اطلاق می‌شود که برای یک دوره زمانی مشخص وجود داشته و با هدف ارتکاب یک یا چند جرم یا تخلف شدید مندرج در این کنوانسیون، به‌منظور تحصیل مستقیم یا غیرمستقیم منفعت مالی یا سایر منافع مادی به‌صورت هماهنگ فعالیت می‌کند.»

همچنین ماده ۵ کنوانسیون صرفاً به «جرم‌انگاری مشارکت در یک گروه جنایتکارانه سازمان یافته» پرداخته که علت این امر را باید در ارتباط تام «جرایم سازمان یافته»

فراملی» و «گروه جنایتکارانه سازمان یافته» جستجو کرد که این دو لازم و ملزوم هم هستند. ماده ۵ مقرر می‌دارد:

الف: هر دولت متعاهدی اقدامات قانون گذاری و سایر اقداماتی را که ضروری باشند، اتخاذ خواهد نمود که اعمال زیر را جرم جنایی تلقی کند، در صورتی که به‌طور عمدی انجام شوند:

۱- هریک از دو جرم جنایی زیر یا هر دو جرم صرف نظر از اینکه شروع به فعالیت جنایی باشد یا جرم تام باشد:

۱-۱. توافق با یک یا چند شخص دیگر برای ارتکاب یک جرم شدید در صورتی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به منظور تحصیل یک نفع مالی یا نفع مادی دیگری باشد و در صورتی که حقوق داخلی چنین اقتضا کند، متضمن عملی باشد که یکی از شرکا در انجام توافق به عهده گرفته باشد یا یک گروه جنایتکارانه سازمان یافته در آن دخیل باشد.

۱-۲. رفتار کسی که با علم بر هدف و فعالیت‌های جنایتکارانه عمومی یک گروه جنایتکارانه سازمان یافته یا با علم بر قصد ارتکاب جرایم مورد بحث در آن شرکت فعال کند.

۲- سازمان‌دهی، هدایت، کمک، مساعدت، تسهیل یا مشاوره دادن در ارتکاب جرایم شدیدی که یک گروه جنایی سازمان یافته در آن دخیل باشد.

ب: علم، قصد، هدف، مقصود، با توافق مورد اشاره در بند الف این ماده را می‌توان از اوضاع و احوال موضوع عینی استنباط کرد.

پ: دول متعاهدی که حقوق داخلی آن‌ها برای تحقق جرایم مندرج در این ماده وجود یک گروه جنایی سازمان یافته را لازم می‌دانند تضمین خواهند کرد که حقوق داخلی آن‌ها تمام جرایم انجام شده توسط گروه‌های جنایی سازمان یافته را شامل شود.

چنین دولتهایی، همچنین دولت‌های متعاهدی که حقوق داخلی آن‌ها وجود عملی را برای تحقق توافق انجام شده در راستای ارتکاب جرایم مندرج در بند مذکور لازم می‌داند، چنین امری را موقع امضا یا تودیع سند تصویب، پذیرش، تصدیق یا الحاق به

این کنوانسیون به دبیرکل ملل متحد اطلاع خواهند داد.

اولین مطلبی که با مطالعه عنوان ماده و صدر آن جلب توجه می‌کند، این است که این ماده، همچون سایر مواد کنوانسیون و پروتکل‌های الحاقی، راساً عنوان مجرمانه‌ای ایجاد نمی‌کند، بلکه دولت‌ها را ملزم به تصویب قوانین مقتضی و سایر اقدامات مقتضی می‌کند. با مراجعه به کارهای مقدماتی این معاهده و مذاکرات مربوطه که تأکید شده، منظور از «سایر اقدامات» مندرج در مواد ۵، ۶، ۸ و ۲۳ این کنوانسیون، اقداماتی علاوه بر اقدامات قانون گذاری است و این اقدامات مسبوق بر قانون گذاری می‌باشند، متوجه می‌شویم که منظور از «سایر اقدامات»، اقداماتی به جز قانون گذاری و در جهت تدارک قانون گذاری است. ارتکاب جرایم سازمان یافته فراملی به خاطر ماهیت خود توسط «شرکا»ی جرم انجام می‌شود، نه توسط مباشر. اگر رکن مادی جرم را یک نفر مستقلاً و به تنهایی انجام دهد، مباشر جرم نامیده می‌شود و اگر دو یا چند نفر مشترکاً و با همکاری یکدیگر، رکن مادی جرم را انجام دهند، شرکای جرم نامیده می‌شوند که این معنی را در حقوق داخلی ایران با مطالعه ماده ۱۲۵ قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۹۲) می‌توان فهمید.

در جرایم سازمان یافته، مدیریت یا طراحی نقش خیلی مهمی دارد؛ یعنی عملی که در جرایم عادی فقط «معاونت» محسوب می‌شود و جنبه فرعی و تبعی دارد، در این جرایم مهم‌تر از رکن مادی تلقی می‌گردد. با توجه به تعریف و مصادیق ارائه شده در این ماده، به نظر می‌رسد که رکن مادی جرایم سازمان یافته همیشه به صورت فعل مثبت است و با ترک فعل محقق نمی‌گردد. به عبارت دیگر، کسی به اتهام مشارکت در ارتکاب این جرایم، مسئولیت کیفری دارد که عملی انجام داده باشد و صرف عدم انجام کاری طبق این ماده جرم محسوب نمی‌شود.

همان‌طور که از اسمش پیداست، جرایم فراملی سازمان یافته باید دارای سازمان دهی خاصی باشند و اعضای تشکیل دهنده آن در بین خود دارای سلسله مراتب باشند؛ لذا اساساً ارتکاب این جرم توسط شخص واحد متصور نیست. در این جرایم، هریک از اعضای گروه دارای وظایف و اختیارات مشخص و از پیش تعیین شده‌ای است و اغلب

حقوق دانان به این نکته تصریح کرده‌اند. باین حال، در کنوانسیون وجود «سلسله مراتب» جزء تعریف گروه مجرمانه نیامده و برای تحقق جرایم مندرج در این کنوانسیون، وجود سلسله مراتب ضروری شناخته نشده است.

گفتار اول: ویژگی‌های جرایم سازمان یافته فراملی

جرم‌شناسان ویژگی‌های مختلفی را در مورد جرم سازمان یافته بیان کرده‌اند. در بیان این ویژگی‌ها، گاهی چنان شاخص‌هایی مطرح شده که جرم سازمان یافته را محدود به جرم‌های بسیار شدید سازمان‌های عظیم مافیایی کرده است. اما در بعضی از آثار دیگر، نسبت به ویژگی‌های مطرح شده آن چنان تساهلی صورت گرفته که این جرم را حتی شامل جرایم یک گروه گانگستری دونفره نیز می‌سازند. از طرف دیگر، ویژگی‌های بیان شده به لحاظ نقش حیاتی گروه در سازمان یافتگی جرم، بیش از آنکه مربوط به نفس جرم باشد، مربوط به گروه مجرمانه است. یکی از اساسی‌ترین ویژگی‌های جرم سازمان یافته در تعریف اتحادیه اروپا از آن جرم بیان شده است. به موجب این تعریف، که مبتنی بر ویژگی‌های جرم‌شناختی جرم مزبور است، جرم سازمان یافته مجموعه‌ای از فعالیت‌های غیرقانونی توسط گروهی است که دارای ویژگی‌های زیر باشد:

(۱) همکاری بیش از دو نفر (۲) وظیفه مشخص اعضای گروه (۳) همکاری برای دوره‌ای طولانی یا نامعین (۴) حاکمیت نوعی نظم و کنترل بر گروه (۵) در مظان ارتکاب جرایم سنگین بودن گروه (۶) فعالیت در سطح بین‌المللی (۷) اعمال خشونت و روش‌های دیگر برای ایجاد جو، ارعاب و تهدید (۸) بهره‌گیری از ساختارهای بازرگانی و شبه تجاری (۹) ارتکاب تطهیر پول (۱۰) نفوذ در امور سیاسی، رسانه‌های گروهی، ادارات دولتی و مقامات قضایی و اجرایی (۱۱) کسب سودهای کلان و به دست آوردن قدرت و نفوذ. همچنین خصوصیات دیگری از قبیل عدم دخالت مبانی عقیدتی و سیاسی در شکل‌گیری سازمان مجرمانه، وجود سلسله مراتب سازمانی، ارتکاب فساد اداری، بسته بودن سازمان و محدودیت عضویت در آن، به کارگیری مقررات خاص برای حفظ اسرار سازمان، وفاداری اعضا به سازمان مجرمانه، انحصارطلبی در فعالیت‌های مجرمانه و قلمرو آن‌ها و همچنین تأمین کالاها و خدمات نامشروع به عنوان ویژگی‌های جرم

سازمان یافته شمرده شده‌اند.

در یک طبقه‌بندی دیگر، جرم سازمان یافته جرمی است که شامل چهار عنصر زیر باشد: ۱- داشتن قدرت مطلق و تأثیر آن روی افراد ۲- شناخت درجه شباهت فعالیت‌های تجاری آن به روش عادی بازرگانی ۳- ساختار سلسله‌مراتبی ۴- درجه تمایل دنیای تبهکاری به سوی قتل و جرایم و ارتکاب سایر جرایم به منظور برقراری انضباط داخلی و وادار ساختن اقشار مردم به تأیید فعالیت‌های باطل آن. بنابراین با در نظر گرفتن چهار عنصر فوق، می‌توان گفت که سه نفر یا بیشتر که قدرت ترور و وحشت را از طریق وابستگی، انقیاد و فرمانبرداری و سکوت مجرمانه حاصل از آن، به منظور ارتکاب جرم، اداره مستقیم یا غیرمستقیم فعالیت‌های اقتصادی یا کنترل آن، کسب امتیازات و عقد قراردادهای و خدمات عمومی برای رسیدن به منافع خود در واقع سازمان جرایم سازمان یافته را تشکیل داده‌اند.

در تعریفی دیگر ویژگی‌های جرم سازمان یافته این گونه شرح داده شده است: ۱- ساختار زمانی؛ ۲- استمرار زمانی؛ ۳- قدرت مرکزی؛ ۴- سلسله‌مراتب تشکیلاتی؛ ۵- محدودیت اعضا؛ ۶- قواعد الزام‌آور؛ ۷- تقسیم کار. اگرچه از مطالعه مواد مربوط کنوانسیون با توضیحات آن می‌توان به ویژگی‌های اصلی جرایم سازمان یافته فراملی پی برد، لیکن بیان دیدگاه‌های برخی حقوق دانان معروف و مندرجات برخی اسناد بین‌المللی در این زمینه و مقایسه آن با تعریف کنوانسیون، می‌تواند به روشن تر شدن مطلب کمک کند.

گفتار دوم: ویژگی‌های جرایم سازمان یافته فراملی در کنوانسیون پالمو

در ماده ۳ کنوانسیون تحت عنوان «قلمرو اجرایی» در قسمت ب بند ۱ صریحاً بیان شده است که جرم باید ماهیتاً «فراملی» باشد. لذا یکی از اوصاف مهمی که می‌توان برای جرایم مشمول این کنوانسیون برشمرد، همانا فراملی بودن آن است. اینکه در چه صورتی جرایم ارتكابی فراملی محسوب می‌شود، در بند ۲ همین ماده بیان شده است که به‌خاطر اهمیت آن، عیناً بیان می‌شود: از نظر بند ۱ این ماده، یک جرم در صورتی ماهیتاً فراملی تلقی می‌گردد که: الف) در قلمرو بیش از یک دولت انجام شود.

ب) در سرزمین یک دولت وقوع یابد؛ ولی بخش مهمی از مقدمات، طرح ریزی، هدایت یا کنترل آن در دولت دیگری صورت پذیرد. ج) جرم در سرزمین یک دولت واقع شود، ولی توسط یک گروه جنایی سازمان یافته انجام شود که در سرزمین بیش از یک دولت به فعالیت اشتغال دارد. یا د) جرم در سرزمین یک دولت وقوع یابد، ولی آثار اساسی آن در سرزمین دولت دیگری بروز کند.

در این ماده، چهار مورد به عنوان ملاک «فراملی» بودن جرایم تلقی شده اند. اگر به رکن مادی جرم توجه شود، فقط مورد اول به طور واقعی و عینی در بیش از یک کشور واقع شده است. در حقوق کیفری بین المللی و در قوانین جزایی ملی بیشتر کشورها، مورد چهارم نیز پذیرفته شده است؛ یعنی اگر صرفاً اثر جرمی در کشور دیگر بروز کند، کشور مربوط می تواند جرم مزبور را وقوع یافته در سرزمین خود تلقی کند و نسبت به تعقیب مجرمان، ولو اینکه اصل جرم در خارج از کشور رخ داده باشد، اقدام نماید.

این مفهوم را در حقوق کیفری ایران نیز می توان یافت. ماده ۴ قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۹۲) مقرر می دارد: هرگاه قسمتی از جرم یا نتیجه آن در قلمرو حاکمیت ایران واقع شود، در حکم جرم واقع شده در جمهوری اسلامی ایران است. بند ب مذکور در یک نگاه، دو دسته افعال را شامل می شود: اول تهیه و تدارک مقدمات ارتکاب جرم است که در حقوق داخلی، اصولاً فاقد وصف جزایی است. دسته دوم که در واقع رکن معنوی جرم را شامل می شود و مداخله ای در عملیات اجرایی جرم صورت نمی پذیرد، ماهیتاً معاونت در جرم محسوب می شود. ولی بندهای ب و ج را باید با توجه به سازمان یافته بودن این گروه ها ارزیابی کرد. اشخاص به اعتبار عضویت در این گروه ها، داری حقوق و تکالیف خاصی می گردند و به عنوان عضو یک گروه عمل می کنند و پرواضح است که اگر ارزیابی «فراملی بودن» و «تحقق جرم» مبتنی بر عملکرد تک تک اعضای گروه، صرف نظر از گروه باشد، هرگز نباید صحبت از جرایم «فراملی و سازمان یافته» کرد؛ زیرا اگر هم فعالیت شخصی منفرد بتواند جنبه فراملی پیدا کند، هرگز نمی تواند سازمان یافته به معنای اصطلاحی باشد. از مطالعه ماده ۵ کنوانسیون و تلفیق آن با مواد ۲ و ۳ به طور خلاصه می توان اوصاف زیر را برشمرد: ۱- ارتکاب جرایم توسط گروهی که

متشکل از سه نفر یا بیشتر باشد؛ ۲- جرایم ماهیتاً فراملی باشد؛ ۳- فعالیت گروه برای مدتی استمرار داشته باشد؛ ۴- انگیزه و هدف نهایی تحصیل منافع مادی و مالی باشد. **گفتار سوم: مصادیق جرایم سازمان یافته فراملی و راه‌های پیشگیری از آن** جرایم سازمان یافته فراملی، یا به عبارت دیگر، مصادیق جرایم سازمان یافته فراملی، در نظام‌های حقوقی و برخی اسناد بین‌المللی شامل موارد متعددی می‌گردد که به ذکر نام مهم‌ترین آن‌ها در این مقاله اشاره می‌گردد.

۱- تطهیر درآمدهای نامشروع؛ ۲- قاچاق مواد مخدر؛ ۳- سرقت آثار و اشیای فرهنگی، هنری و تاریخی و قاچاق آن؛ ۴- سرقت مالکیت معنوی افراد؛ ۵- اعمال تجاری ممنوع سودآور داخلی و بین‌المللی؛ ۶- قمار و تأسیس قمارخانه‌های غیرقانونی؛ ۷- قاچاق غیرمجاز اسلحه؛ ۸- قاچاق مواد رادیواکتیو و هسته‌ای؛ ۹- تجارت انسان و نیروی کار، تجارت زنان و کودکان برای فحشا؛ ۱۰- قاچاق مهاجران؛ ۱۱- خرید و فروش اعضای بدن انسان؛ ۱۲- خرید و فروش حیوانات نایاب، داروها و مواد سمی نایاب؛ ۱۳- اخاذی از افراد و شرکت‌ها و حتی در برخی موارد از دولت‌ها؛ ۱۴- کلاهبرداری از افراد و شرکت‌ها و کلاهبرداری از بیمه؛ ۱۵- سرقت در اشکال مختلف آن، همانند سرقت وسایل نقلیه و خرید و فروش وسایل مسروقه؛ ۱۶- قتل‌های قراردادی و اعمال خشونت؛ ۱۷- هواپیماری؛ ۱۸- دزدی دریایی؛ ۱۹- جرایم علیه محیط زیست؛ ۲۰- رشوه دادن به مقامات قضایی، سیاسی، انتظامی و کارکنان و مستخدمان دولتی از طرق مختلف؛ ۲۱- جعل و ضرب سکه تقلبی، چاپ اسکناس تقلبی و قاچاق ارز...

بدیهی است این لیست جنبه حصری ندارد و نمی‌تواند جامع تلقی شود؛ بلکه هدف آن آشنایی با برخی از مصادیق این جرم گسترده و خطرناک است.

گفتار چهارم: تدابیر سازمان ملل در پیشگیری از جرایم سازمان یافته فراملی امروزه دایره فعالیت گروه‌های جنایی سازمان یافته چنان ابعاد فراملی یافته‌اند که هیچ کشوری به تنهایی نمی‌تواند آن‌ها را به‌طور کامل کنترل کند. بنابراین، نیاز به تدابیر بین‌المللی برای پیشگیری از این موضوع دارد که در ذیل مختصراً به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

۱- تدابیر تدارکاتی (مقدماتی)

این تدابیر زیربنا و شالوده سایر تدابیر مقرر در این کنوانسیون محسوب می‌شود. برخی از این اقدامات جنبه علمی دارند و مبتنی بر ارتقای وضعیت علمی اشخاص و مقامات در برخورد با جرایم سازمان یافته فراملی هستند. دسته دیگر به تعیین مراجع و دول ذیصلاح برای تعقیب و محاکمه مرتکبان این جرایم می‌پردازند. استرداد متهمان یا محکومان و معاضدت حقوقی، تمهیدات دیگری هستند که در این راستا بررسی می‌شوند.

۲- تدابیر علمی

در این زمینه دو دسته تمهیدات متمایز از هم پیش‌بینی شده است. دسته اول شامل مطالعات علمی و تحقیقاتی و دسته دوم شامل تدابیر آموزشی می‌شوند.

الف) مطالعات علمی

در خصوص مطالعه تحقیقی بر روی جرایم سازمان یافته، جمع‌آوری و مبادله اطلاعات و تحلیل اطلاعات، کنوانسیون مقررات خاصی را پیش‌بینی نموده و در این زمینه ماده ۲۸ کنوانسیون تحت عنوان «جمع‌آوری، مبادله و تحلیل اطلاعات در زمینه ماهیت جرایم سازمان یافته» اشعار می‌دارد:

۱- هر دولت متعهدی ضمن مشورت با جوامع علمی و دانشگاهی، تحلیل گرایش به جرایم سازمان یافته، اوضاع و احوال که در آن جرایم سازمان یافته اتفاق می‌افتد، و نیز گروه‌ها و فناوری مورد استفاده را بررسی خواهد کرد.

۲- دول متعهد توسعه و مشارکت در اظهار نظر فنی و تحلیلی در خصوص فعالیت‌های مجرمانه سازمان یافته را با یکدیگر و از طریق سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی بررسی خواهند کرد. به این منظور، تعاریف، معیارها و روش‌های مشترک باید توسعه یابند و به نحو مقتضی اجر شوند.

۳- هر دولت متعهد، نظارت بر سیاست‌ها و اقدامات عملی خود را در مبارزه با جرایم سازمان یافته و ارزیابی تأثیرگذاری و کفایت آن‌ها بررسی خواهد کرد.

اگرچه مندرجات این ماده بیشتر جنبه پیشگیرانه دارند و با تشویق دولت‌ها به انجام

تحقیقات و مطالعات علمی، نهایتاً زمینه‌های آن باید از بین برود، لیکن این مطالعات در شناسایی و کشف جرم و حتی مبارزه قهرآمیز با آن نیز نقشی انکارناپذیر دارند.

ب) تدابیر آموزشی

دولت‌های متعهد ملزم شده‌اند برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای برای پرسنل اجرای قانون، شامل مقامات تعقیب، قضات تحقیق و کارکنان گمرک و سایر کارکنان مسئول پیشگیری، کشف جرم و کنترل جرایم مشمول این کنوانسیون، ایجاد کنند یا گسترش و بهبود دهند. این برنامه‌ها می‌تواند شامل اعزام و مبادله کارکنان باشد. تدوین کنندگان کنوانسیون با پیش‌بینی فنون مختلف در زمینه‌های متعدد و در مراحل مختلف پیشگیری، کشف و تعقیب جرایم سازمان یافته، سعی کرده‌اند با تربیت نیروهای ورزیده، بتوانند با جرایم مقابله کنند. همان‌طور که گروه‌های جنایی با ریشه کردن در کشورهای مختلف و ارتباطات شبکه‌ای از تجارب هم استفاده می‌نمایند و خود را به جدیدترین و پیشرفته‌ترین فناوری مجهز می‌کنند، پلیس دولت‌های مختلف نیز باید با دیدن آموزش‌های خاص، به بهترین و پیشرفته‌ترین فنون آراسته شوند.

دولت‌های متعهد به‌منظور تسهیل استرداد و معاضدت حقوقی دوجانبه، آموزش و معاضدت فنی را ارتقا خواهند بخشید. چنین آموزش و معاضدت فنی‌ای ممکن است شامل آموزش زبان، اعزام و مبادله کارکنان در میان مقامات و مسئولان محوری با مسئولیت‌های مربوطه باشد. اقدامات پیشگیرانه برای جلوگیری از ارتکاب جرم، بهترین گزینه‌ای است که می‌تواند جامعه را اعم از جامعه داخلی یا بین‌المللی، در مقابل پدیده مجرمانه مصون نگه دارد. لیکن این راهکار هیچ‌وقت با موفقیت صددرصد همراه نیست و همواره کسانی هستند که در جوامع مختلف به انجام جرم مبادرت ورزند. در این صورت، ضرورت کشف جرایم و تعقیب آن احساس می‌شود.

نتیجه‌گیری

از معضلات امروز جامعه جهانی و جوامع انسانی، جرایم سازمان یافته فراملی است. این دسته از جرایم با گسترش تعاملات بین کشورها، رشد فزاینده تبادلات تجاری، پیشرفت فناوری‌های ارتباطی، جهانی شدن اقتصاد، سود سرشار ارتکاب این جرایم، افزایش نیاز

به برخی خدمات در عرصه بین‌المللی، همراه با ناکارآمدی و فساد مدیران و مسئولان بعضی کشورها و... مرتبط است. از سال ۱۹۹۰، سازمان پلیس بین‌الملل با تأسیس گروه جرایم سازمان یافته، که یکی از زیرمجموعه‌های دبیرکل است، حرکت جدیدی را به منظور مبارزه با جرایم سازمان یافته آغاز کرد. این واحد پس از تأسیس، اقدام به جمع‌آوری اطلاعات و بررسی تشکیلات جنایی و گروه‌های جنایی-تشکیلی کرد که در سطح بین‌المللی فعالیت داشته‌اند. در این راستا، این گروه پروژه‌ای را شروع کرده که به کشورهای خاصی که این تشکیلات در آنجا هستند، یاری می‌دهد. به‌هرحال، جرایم سازمان یافته در قالب گانگسترهای جنایی در کشورهای مختلف بروز کرده است که فعالیت آن‌ها در کشورهایی که این گروه‌های متشکل به وجود آمده‌اند، محدود نمی‌شود و این گروه‌های جنایی با بهره‌گیری از وابستگی‌ها و امکانات قومی، نژادی، فرهنگی، تاریخی و... دارای شبکه‌های بین‌المللی شده‌اند و روزبه‌روز این تشکیلات سازمان یافته مجرب‌تر می‌شوند و با استفاده از پول، قدرت، تزویر و... به سازمان خود پوشش حفاظتی می‌دهند که شناسایی آن‌ها با دشواری زیادی همراه است.

آنچه می‌تواند از تهدیدهای ناشی از جرایم سازمان یافته بکاهد، تدوین سیاست کیفری مناسب و تقویت ابزارهای مبارزه با این گونه جرایم، انعقاد قرارداد منطقه‌ای و بین‌المللی جهت همکاری‌های پلیسی، قضایی، اداری و... و سرانجام تقوای مدیران جامعه و قضات و نیروهای پلیس است. از آنجا که ارتکاب جرایم بانندی و سازمان یافته صدمات جبران‌ناپذیری بر امنیت اقتصادی و اجتماعی جوامع وارد آورده، ساختار اداری جامعه را متزلزل می‌کند، لذا لازم است برای پیشگیری، کنترل و درنهایت سرکوب مظاهر آن، ضمانت اجراهای معقولی پیش‌بینی شود و از نظر شکلی نیز راهکار مناسبی برای ممانعت از ارتکاب آن و نیز آیین دادرسی ویژه‌ای برای تحقیق و تعقیب و محاکمه آن اعمال گردد. از این‌رو، چه در کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی و چه در قوانین داخلی بعضی از کشورها، حتی بدون داشتن قانونی مستقل برای مبارزه با این جرم، تدابیر ویژه‌ای پیش‌بینی شده است.

در این مسیر، لازم است اولاً اقدامات پلیسی در این زمینه تقویت گردد. در این مورد

می‌توان به کنترل مرزهای هوایی، دریایی و زمینی و در موارد حساس بستن مرزهای مظنون به سوءاستفاده عوامل جرم سازمان یافته، تفتیش و بازرسی جدی تر محموله‌های مظنون، کنترل و رهگیری محموله‌های قاچاق برای شناسایی عوامل مختلف مرتبط با آن، آموزش‌های لازم پلیسی، تقویت پلیس مخفی و نفوذ آن‌ها در این شبکه‌ها برای شناسایی و توقیف رهبران آن‌ها، تقویت پلیس جنایی بین‌الملل و گسترش ارتباطات و تبادل اطلاعات در این زمینه اشاره کرد.

همچنین مقامات قضایی باید با نگاهی ویژه به جرم‌های باندها و گروه‌های مجرمانه، علاوه بر رسیدگی به این گونه جرایم در مراجع اختصاصی، تشدید مجازات‌ها را نیز مورد توجه قرار دهند. لازم به ذکر است تبعات منفی جرم سازمان یافته فراملی غالباً به یک کشور محدود نمی‌شود و موجبات خسارات انسانی و اقتصادی در سایر کشورها از جمله همسایگان را ایجاد می‌نماید. چنانچه کشور ایران از قاچاق سازمان یافته مواد مخدری که کشت و تولید آن در کشور افغانستان صورت می‌پذیرد، خسارات سنگینی به‌ویژه به نیروی انسانی را متحمل شده است. جهانی‌سازی سازمان‌های جرم را قادر ساخته که پول را به مکانی انتقال دهند و به آن‌ها امکان می‌دهد که در مورد آخرین روش‌ها کاملاً به‌روز باشند. همچنین فناوری استفاده از تلفن‌های یک‌بار مصرف، رهبری یک سازمان جرم در زیمباوه را مقدور ساخته است و می‌توانند باند آدم‌ربایی را در آرژانتین اداره کند. یک آدم‌ربایی ممکن است در اندونزی صورت گیرد و پول در قزاقستان پرداخت شود. برای مبارزه با این جرایم پیشنهاد می‌شود: ۱- ارائه مشاوره حقوقی به مقامات پلیسی کشورها در مبارزه با جنایات سازمان یافته فراملی؛ ۲- برگزاری کارگاه‌های آموزشی لازم به نیروهای پلیس کشورهای عضو در جهت پیشبرد اهداف مقرر در کنوانسیون پالمو و پروتکل‌های الحاقی آن و جلوگیری از بروز این جنایات؛ ۳- ارائه راهکار در جهت تشکیل ادارات مبارزه با جرایم سازمان یافته در کشورهای عضو؛ ۴- انتشار سالانه گزارشات در خصوص اقدامات و مبارزات پلیس کشورهای عضو؛ ۵- تلاش در جهت جرم‌انگاری جنایات سازمان یافته فراملی مندرج در کنوانسیون پالمو در قوانین داخلی کشورها؛ ۶- همکاری بیش از پیش پلیس کشورهای عضو و به‌خصوص پلیس منطقه‌ای در مقابله

با این نوع جنایات؛ ۷- برگزاری کنفرانس‌های توجیهی در کشورهایی که سازمان‌های تبیهکار فعالیت بیشتری در آن حوزه دارند؛ ۸- اطلاع‌رسانی هدفمند به مردم جهت آگاهی از انواع مدل‌های جدید این نوع جنایات به خصوص بحث قاچاق اندام و قاچاق زنان و کودکان؛ ۹- ایجاد بانک اطلاعاتی مبتنی بر فناوری نوین در جهت تعقیب و شناسایی مجرمان حرفه‌ای؛ ۱۰- ایجاد یک ستاد مرکزی برای هماهنگی نیروهای اقدام‌کننده علیه جنایات فراملی.

بنابراین، آنچه می‌تواند از تهدیدهای ناشی از جرایم سازمان یافته بکاهد، تدوین سیاست کیفری مناسب و تقویت ابزارهای مبارزه با این گونه جرایم، انعقاد قرارداد منطقه‌ای و بین‌المللی جهت همکاری‌های پلیسی، قضایی، اداری و غیره و سرانجام تقوای مدیران جامعه و قضات و نیروهای پلیس است.

منابع

- ۱- سلیمی، صادق، جرایم سازمان یافته فراملی، انتشارات جنگل، ۱۳۹۱.
- ۲- شمسی اژیه، علیرضا، جرم سازمان یافته فراملی و بررسی مصادیق آن در ایران، ۱۳۷۹.
- ۳- لایمن، میشیل دی، جرایم سازمان یافته، ترجمه عباس فرد قاسمی، انتشارات معاونت آموزش ناجا، ۱۳۸۱.
- ۴- معتمدی، مستوفی فر، قاچاق انسان، چالش‌ها و پیگیری، انتشارات کمیل، ۱۳۸۸.
- ۵- نمایان، پیمان، حقوق بین‌الملل کیفری، انتشارات مجد، ۱۳۹۱.
- ۶- بوریگان، ژاک، بزهکاری سازمان یافته در حقوق کیفری فرانسه، مجله تحقیقات حقوقی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۷.
- ۷- بوریگان، ژاک، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، «بزهکاری سازمان یافته در حقوق کیفری»، مجله تحقیقاتی حقوقی، شماره ۲۲-۲۱.
- ۸- حیدری، علی مراد، تطهیر پول در اسناد بین‌المللی و حقوق جزای ایران، ۱۳۸۲.
- ۹- شمس ناتری، محمدابراهیم، «جرایم سازمان یافته، فصلنامه تخصصی فقه و حقوق، سال اول، ۱۳۸۳.
- ۱۰- نجفی ابرندآبادی، شمس ناتری، علی حسین، محمدابراهیم، جرم سازمان سازمان یافته در جرم شناسی و حقوق جزا.

